

Oponentský posudek na magisterskou práci Jiřího Angera
*Afekt, výraz, performance: Transformace melodramatického
excesu v díle Wenera Schroetera*

Diplomová práce Jiřího Angera je zdánlivě věnována práci experimentálního filmaře Wenera Schroetera. I přestože již samotný název slibuje, že se zaměří pouze na jeden výsek z jeho bohaté a vícevrstevnaté tvorby, nedeklaruje zcela jasně, že má ještě mnohem větší ambice. Práce je totiž převážně teoretická, interpretaci děl německého filmaře je věnována až poslední třetina textu, přičemž se jedná spíše o případovou studii a (dobře zvolený) materiál k analýze než o monografickou kapitolu. Jiří Anger se ve své diplomové práci totiž zaměřuje spíše na průsečík afektových teorií, melodramatické imaginace/melodramatického excesu a experimentálního filmu; z něj se pak rodí velmi originální myšlení a koncept, který – jak sám Anger píše – může rozvíjet nové možnosti analýzy (nejen) experimentálního filmu (a nikoli pouze děl W. Schroetera).

Na úvod posudku bych ráda zmínila, že na práci je zřejmá studentova fascinace až posedlost – ať již analyzovaným materiálem nebo teoretickou četbou. Tento osobní zápal dává textu specifický rytmus a gradaci, text se nezadrhává, pulsuje a připravuje čtenáři (samozřejmě čtenáři provokovanému teoretickým myšlením) až napínavou četbu. Dravý proud textu do sebe strhává mnohé – můžeme se zde setkat s bohatým teoretickým aparátem, velmi nosnými spojeními, působivými interpretacemi a trefnými aforismy, místy však i s epigonstvím (a to především ve vztahu k textům Angerova školitele Josefa Vojvodíka), s radikalitou odsuzující předchůdce a odmítající ambivalence ve prospěch vlastního řešení, s nadbytečnými, ornamentálními aluzemi (např. opakování „nietzscheovského“ příliš lidského) nebo vyprázdněnými hieroglyfy. Přes občasné výhrady k netolerantnímu gestu Jiřího Angera a dílčím formulacím je však nutné neustále oceňovat jeho myšlenkové obraty, soustředěná řešení přesně vytyčeného problému i výkony interpretační.

Zmiňovaná posedlost vedla Angera k pečlivému studiu teoretické literatury k danému tématu, včetně kritického promýšlení jednotlivých koncepcí. Anger nás však nenutí tuto posedlost sdílet, nezahluje nás obširnými explikacemi, ani metatextovými pasážemi – jak bývá u prvních teoretických prací zvykem –, ale citlivě před čtenáře předestírá přehledný a velmi přesný výklad jednotlivých směrů (zejména) afektové teorie a teorií melodramatu, poukazuje na jednotlivá problematická místa či naopak na jejich inspirativní okamžiky. I přes jasné zacílení může proto práce sloužit i jako základní „příručka“ zpřehledňující pole málo využívaného vztahu afektových teorií a filmu, což by samo o sobě nebylo málo.

Na práci je velmi cenná právě práce s teoretickými texty, silná argumentační linie, která vede k postupnému budování pevného teoretického základu pro interpretační část a zároveň k velmi osobitému přiblížení melodramatického excesu a afektu a to tak, aby bylo možné uchopit těžko uchopitelné modalities v intervalu mezi nimi, respektive modalities, které doprovázejí jejich obousměrnou komunikaci. Anger inspirován teoriemi Eugenie Brinkemy a Anne Rutherford pak nehledá tyto modalities pouze mezi zobrazovanými těly (případně

objekty) ve filmu, ale – což je pro mě osobně obzvláště přínosné – i v rovině formy a filmových prostředků (zejména svícení či mizanscény). Text tak neodkrývá pouze rysy afektů „skutečných“, nebo pouze afektů-diváckých reakcí, ale i expresivní a performativní mechanismy a patické události, které mohou být vlastní právě nenormativním a nestandardním formátům jakými jsou avantgardní a experimentální filmy. Tento pohyb směrem k formě a k „rodowickovským“ transformacím filmových těl pak poskytuje nejen nástroje pro interpretaci těžko uchopitelných filmů, ale také poměrně zručné napojení se na německou teorii a filosofii médií, respektive na negativní teorie médií v podání Dietra Mersche na jedné straně, jakož i na koncept filmových objektů Lorenze Engella na straně druhé. Jednotlivé koncepce zde slouží spíše instrumentálně, avšak otevírají jeden z potenciálů práce, jenž by mohl být v budoucnu rozpracován – tedy velmi aktuální uvažování o medialitě a performativitě filmu, o medialitě afektu i afektu média.

V interpretační pasáži se Angerovi daří nejen rozvinout pevné zázemí vybudované předchozími dvěma kapitolami, ale rovněž navázat na teoretické podloží bakalářské práce věnované melodramatu. Zručně se vyhýbá tomu, aby tato kapitola byla pouze ilustrativní, stejně tak tomu aby vytvářel bezduché a neúčelné typologie jednotlivých modalit. Naopak před námi doslova bují samostatná interpretace, která se ze zmiňovaných základů napájí, vnitřně se propojuje s četnými inspiracemi a rozvíjí některá teoretická schémata v praxi (jako příklad může sloužit Delezeuovské pojetí virtuálního aktuálního, jež se doslova zpřítomňují textem). Schroeterův excesivní styl je tak završením celého textu, teoretické podloží se zkonkrétňuje, film je naopak abstrahován, čímž se posiluje funkčnost celého schématu – to může být aplikováno i na jiná díla „tělesných filmů“ či filmů s extrémní formou.

Jedinou až nadbytečně metatextovou pasáží je pak závěrečná kapitola, která namísto vrcholného shrnutí nabízí spíše otevření nových otázek – v běžné práci bych to považovala za problematické, zde však tušíme, že se jedná spíše o otevřený konec, který je začátkem práce nové, disertační (stejně jako se Angerova bakalářská práce stala prvním stupněm práce diplomové).

Oč je delší práce, o to kratší může být posudek: je zřejmé, že Jiří Anger přesahuje povinnosti kladené na diplomovou magisterskou práci, a to jak po stylové stránce, tak z hlediska původního konceptu textu. Ráda bych mu poděkovala za inspirativní momenty, doporučila práci k obhajobě a navrhla známku **výborně**. Je pro mě rovněž představitelné, že by po dílčích úpravách (zejména po redakci nutných „školských“ pasážích) byla publikovatelná.

doc. PhDr. Kateřina Svatoňová, Ph.D.